

Вплив глобалізації на систему оподаткування та податкову політику України

Швабій Костянтин Іванович,
кандидат економічних наук

Процеси глобалізації поширюються у всьому світі стрімкими темпами і стосуються всіх сфер життєдіяльності людини, суспільства. Інтеграція фінансових ринків, лібералізація процесів переміщення капіталу, рух значних інформаційних потоків, міграція трудових ресурсів – це далеко не повний перелік виявів глобалізації, яка має як позитивні, так й негативні наслідки. У сучасному світі кризовий стан однієї економіки за ланцюговим ефектом призводить до рецесії економік інших країн на протилежному боці земної кулі. Ще кілька десятиріч тому важко було уявити собі подібні взаємозалежності та взаємовпливи, але світова економіка стає подібною до живої істоти, адже кожна її частина, складова зумовлює стан її життєдіяльності

Податки завжди були невід'ємною складовою функціонування економічної системи. Абсолютно зрозуміло, що цей елемент економічного організму суспільства не може залишатися незмінним під впливом зовнішніх чинників та тенденцій, зокрема, звичайно, процесів глобалізації.

- Статтю присвячено дослідженню проблеми впливу глобалізаційних процесів на розвиток системи оподаткування держави. Показано, що глобалізація справляє суттєвий вплив на зміст податкової політики держави, призводить до якісних змін її системи оподаткування. В умовах глобалізації сучасна, адекватна економічним реаліям податкова політика повинна передбачати створення конкурентних переваг діяльності економічних агентів на внутрішньому ринку. Зміни системи оподаткування стосуються всіх її складових: системи адміністрування податків, механізму оподаткування, структури податкової системи.

Ключові слова: система оподаткування, податкова політика, глобалізація, податкова конкуренція.

- Статья посвящена исследованию проблемы влияния глобализационных процессов на развитие системы налогообложения государства. Показано, что глобализация оказывает существенное влияние на содержание налоговой политики государства, приводит к качественным изменениям ее системы налогообложения. В условиях глобализации современная, адекватная экономическим реалиям налоговая политика должна предусматривать создание конкурентных преимуществ деятельности экономических агентов на внутреннем рынке. Изменения системы налогообложения касаются всех ее составляющих: системы администрирования налогов, механизма налогообложения, структуры налоговой системы.

Ключевые слова: система налогообложения, налоговая политика, глобализация, налоговая конкуренция.

- The issue is devoted to the research of influence of globalization processes on the development of taxation system of state. It is pointed that globalization make sufficient influence on the content of state tax policy, goes to qualitative changes of its taxation system. Under the globalization conditions modern, adequate to the economic reality tax policy must take into account the purpose of creation of competitive advantages of economic agents' activity on internal market. Changes of taxation system concern all of its elements: system of tax administration, taxation mechanism, structure of tax system.

Key words: system of taxation, tax policy, globalization, tax competition.

Дослідження впливу глобалізації на податкову систему розвинених країн світу є численними та різнобічними. Фундамент теорії податкової конкуренції, що виникає в умовах глобалізації, закладено А. Разіним і Е. Садкою [1]. В. Танзі засвідчив, що глобалізація справляє суттєвий

та часто негативний вплив на податкову систему розвинених країн світу [2, 3]. Принципи та критерії побудови системи оподаткування в умовах економічної інтеграції були розроблені Р. Дєрнбергером [4]. Вітчизняні науковці почали активно вивчати та розвивати дану проблематику лише останні кілька років [5, 6, 7]. Дещо «запізнілий старт» зумовлений цілою низкою об'єктивних і суб'єктивних причин.

Серед об'єктивних причин необхідно назвати процес трансформації української економіки. Протягом 1990-х років постала гостра і термінова необхідність створення національної системи оподаткування в умовах перманентного кризового стану економіки та суспільства. Цілком зрозуміло, що за таких обставин основна увага вітчизняних науковців, які займаються проблематикою оподаткування, була спрямована на вирішення цих невідкладних, іноді суто прикладних проблем. Період економічного зростання на початку ХХІ сторіччя дозволив дійти висновків щодо подальших необхідних дій. Фактично лише тоді податкова тематика зачепила також проблематику глобалізаційних процесів.

Серед основних суб'єктивних причин можна назвати певну сегрегацію вітчизняної економічної науки та відсутність фундаментальних розробок у сфері оподаткування в перші роки незалежності, коли здійснювався перехід від адміністративного управління економікою до ринку. Вітчизняним науковцям необхідно було терміново переосмислити все, що існувало у сучасній теорії оподаткування з метою привнесення останніх здобутків теорії та практики оподаткування на терени України.

Відповідно **метою цієї статті** є вивчення впливу глобалізації на систему оподаткування та податкову політику України.

Вплив глобалізації на податкову систему відбувається за різними напрямками і у різних сферах. Навіть на рівні теорії, податкової доктрини вона має свої вияви та наслідки, оскільки основна ознака глобалізації це прискорення обміну інформацією, інноваціями та науковими ідеями.

Вияви глобалізації, як вже було зазначено, не завжди мають позитивні наслідки для системи оподаткування. На класичну систему оподаткування, яка є основою системи фінансів суверенної держави, вони справляють деструктивний вплив.

Достатньо поглянути на причини нинішньої кризи, щоб зрозуміти: вплив зовнішніх чинників стає дедалі суттєвішим та всеохоплюючим. Про це зазначено в офіційному меморандумі МВФ, який побачив світ з приводу надання Україні кредитної лінії за програмою *stand-by*.

Українська економіка зростала дуже швидко з 2000 року, зростаючи на понад 7 % у середньому щороку до 2008 року. З 2005 року зростання було зумовлено внутрішнім попитом, який підвищувався завдяки кредитному буму, що став можливим через великі обсяги притоку іноземних капіталів. Вже до середини 2008 року економіка була перегріта. Поточний дефіцит платіжного балансу досяг 7 % ВВП у другому кварталі 2008 року. Українська економіка стала уразливою в інших сферах: значний короткостроковий зовнішній борг порівняно з валютними резервами, суттєвий рівень залежності банків від зовнішніх запозичень, структурні диспропорції банківських балансів та слабка фіскальна позиція. Комбінація таких чинників, як зниження попиту на українську продукцію на зовнішніх ринках, зниження цін експорту, зростання цін імпорту та обмежений доступ до міжнародних фінансових ринків очікувано призведе до погіршення перспектив економічного зростання [8].

Відкрита до екзогенних шоків українська економіка та некоректні дії у сфері реалізації валютної, монетарної і фіскальної політики в Україні призвели до найбільшої економічної кризи в Україні за останнє десятиріччя. У сфері податків спостерігається стрімке зменшення надходжень від сплати основних податків: податку на прибуток підприємств, податку з доходів фізичних осіб, ПДВ.

Економічна рецесія, звичайно, стосується всіх сфер соціально-економічної системи країни. У сучасному світі, в якому економіки різних країн тісно пов'язані між собою, проблеми однієї економіки з необхідністю впливають на інші суміжні економічні системи.

Проте існують також довгострокові тенденції та чинники впливу глобалізації на систему державних фінансів й податків зокрема.

В. Танзі називає ці чинники «фіскальними термітами», які зсередини «роз'їдають» цілісність податкової системи країни [9, с. 5–15]:

1. Електронна комерція та електронні трансакції поширюються у світі стрімкими темпами. Нові форми ведення бізнесу (B2B) неодмінно негативно позначаються на податковій базі податків з продажу: надходження від сплати цих податків втрачаються. Для України ця проблема є ще гострішою, ніж для розвинених економік світу, внаслідок існування значного тіньового сектору економіки. Загальновідомо, що значна кількість продажів товарів відбувається без сплати жодних податків, оскільки на внутрішньому ринку країни значною є пропозиція товарів контрабандного походження, контрафактних товарів, а також товарів «тіньового» виробництва. Крім цього, значна кількість товарів втрачає свої фізичні характеристики, перетворюючись на цифрові форми. Визначити місце походження цих товарів чи послуг (кіно, література, музика, фотографії, інжиніринг, фінансові та медичні консультації тощо) та місце їх споживання вкрай важливо, але податкові органи не здатні виправити наявну асиметрію інформації. Єдиний однозначний висновок, якого можна дійти полягає у тім, що питома вага подібних товарів і послуг в обсягах споживання у майбутньому лише зростатиме, що відповідно сприятиме ерозії бази оподаткування податками з продажу.

2. Електронні гроші, застосування яких ускладнює процес контролю за обігом грошей та відстеженням господарських операцій, що підлягають оподаткуванню. За такої системи обігу грошей під прямою загрозою опиняються як податки з продажу, оскільки торговельно-посередницькі трансакції не підпадають під систему документального обліку, так і прямі податки. Зокрема виникає можливість отримання роботи через інтернет та розрахунків за виконані роботи чи послуги.

3. Трансферне ціноутворення в межах однієї транснаціональної компанії. Чинник трансфертного ціноутворення на відміну від двох попередніх у науковій літературі досліджений достатньо повно в контексті проблематики податкового планування, оптимізації податкових платежів. Маніпулювання з трансферними цінами та угодами в низькоподаткових юрисдикціях сприяє зменшенню податкового навантаження та уможливорює ухилення від сплати податків.

За подібною схемою діяла свого часу російська нафтова корпорація «ЮКОС», якій разом з її дочірніми підприємствами було донараховано найбільший обсяг податкових зобов'язань за всю історію фіскальних розслідувань у світі – 25 млрд \$ [10]. Обсяг торгів ТНК сьогодні у світі посідає достатньо значну частку світового торговельного обороту, тому в деяких країнах світу у юридичній практиці було запроваджено концепції «зловживання правом» та «ділової цілі», «пріоритет сутності над формою». Застосування цих концепцій в юридичній практиці надає податковим органам можливість запобігати ухиленню від сплати податків [11, с. 304–331].

4. Офшорні фінансові центри та «податкові небеса» (*tax heavens*). Цей чинник впливу на системи оподаткування різних країн є загальновідомим, а його особливе негативне значення є загальновизнаним. За оцінками експертів, обсяг депозитів, з яких не сплачено податки в країнах з такими режимами оподаткування, становив тільки у 1998 році 5 трлн \$. Податкові адміністрації більшості провідних країн світу намагаються протидіяти цим та іншим способам ухилення від сплати податків, відмивання грошей. З цієї метою країни Великої Сімки ініціювали створення FATF.

5. Деривативи та хеджові фонди. Застосування похідних фінансових інструментів призводить до ще більшої асиметрії інформації, ніж у електронній комерції. Проблема ідентифікації бенефіціарія подібних угод, трансакцій, доходів, а також визначення його місця резиденції та місця походження доходу є дуже значною. Податкові органи внаслідок цих та інших причин не здатні визначити об'єкт оподаткування доти, доки сам платник податку не задекларує його. Сьогодні обсяги грошових потоків, які проходять через хеджові фонди, зареєстровані на офшорних територіях, сягають трильйонів доларів США і прогнозовано зростатимуть у майбутньому. Понад те, саме похідні фінансові інструменти дуже часто використовуються в прямих цілях ухилення від сплати податків, що можливо завдяки неврегульованості податкового законодавства з цього питання.

6. Нездатність оподатковувати фінансовий капітал. У сучасних умовах мобільності фінансового капіталу, цифрових технологій, коли

інформації та гроші переміщуються між країнами швидко, без суттєвих трансакційних витрат, платники податків можуть обирати для свого резидентства низькоподаткові юрисдикції. Відбувається податкова конкуренція, не завжди чесна та справедлива (*unfair tax competition*), тому стимули податкових органів до оподаткування фінансових інвестицій, послуг висококваліфікованих робітників зникають внаслідок дії зовнішніх чинників.

7. Зростаюча іноземна активність резидентів. Значна кількість висококваліфікованих працівників здійснюють або можуть здійснювати на тимчасовій або постійній основі свою робочу діяльність поза межами своєї країни. У сучасному світі обмін потоками інформації між податковими органами різних країн є обмеженим, тому платники податків можуть ухилитися від сплати зобов'язань за доходами, отриманими від діяльності за кордоном. В Україні діють договори про уникнення подвійного оподаткування з 60-ма країнами (у т.ч із США, Австрією, ОАЄ, Японією, Францією, Грецією, Італією, Польщею, Чехією, Португалією, Іспанією та країнами колишнього СРСР), що надають право на зменшення суми податкового зобов'язання [12]. Але низький рівень податкової культури у самій Україні зумовлює існування значних обсягів прихованих доходів, отриманих з іноземних джерел.

8. Іноземні покупки. Зростаючий рівень туризму, міжнародних подорожей та відряджень дозволяє купувати товари за зниженими цінами внаслідок застосування нижчих ставок податків. Ця форма податкової конкуренції значно зменшує поле дії податкових органів при застосуванні податків з продажу, особливо стосовно товарів, які можна легко переміщувати через кордони країн. Науковці зазначають, що із здешевленням витрат на подорожі (в грошах та часі) підтримувати високі ставки акцизів на предметі розкошу буде дуже проблематичним.

До визначеного переліку чинників слід також додати зростаючий рівень та інтенсивність **податкової конкуренції** між різними країнами, що призводить до податкових реформ у разі здорового (*fair*) конкуренції або до негативних наслідків, наприклад ухилення від сплати податків, – у випадку нездорової (*harmful*) конкуренції.

Усі зазначені чинники призводять до ерозії податкової бази в межах однієї країни та відповідно до зниження обсягів податкових надходжень. Тому необхідно запроваджувати заходи щодо нейтралізації або мінімізації їх негативного впливу. Без сумніву, відповідних змін мають зазнати системи оподаткування більшості країн світу, оскільки у разі бездіяльності втрати податкового потенціалу зростатимуть.

Невідповідність форм, методів та механізмів оподаткування рівню розвитку соціально-економічних відносин спричиняє розвиток податкової системи, зумовлює постійний процес її удосконалення.

Існують різні, іноді суперечливі оцінки втрат податкових надходжень, пов'язаних з дією «фіскальних термітів». Зокрема В. Танзі з посиланням на роботу В. Фокса та Д. Брюса наводить статистичні дані втрат податку з продажу у зв'язку з існуванням електронної комерції за окремими штатами США. Він зазначає, що через дію цього чинника окремі штати втратили до 4 % своїх податкових надходжень [9, с. 5].

Подібні статистичні оцінки наявні для кожного із зазначених чинників для різних країн і у різні періоди. Це значний масив статистичної інформації, який має основний недолік, зумовлений методологією проведення аналітичних розрахунків. Як правило, більшість таких оцінок є непрямими у тому розумінні, що кількісна верифікація величини податкових втрат є параметричною і може зумовлювати наявність суттєвих похибок оцінювання. Але ще раз акцентуємо увагу на тому, що подібний стан справ зумовлений об'єктивними обставинами. На необліковані доходи, торговельні операції, фінансові трансакції статистичні стандарти не поширюються, тому їх можна оцінити лише непрямими методами.

Для системи оподаткування України всі зазначені вище чинники глобалізації, звичайно, є актуальними, оскільки українська економіка є відкритою в економічному, соціальному та геополітичному вимірах. Важко оцінити однозначно, який із зазначених вище чинників глобалізаційного впливу є головним для вітчизняної системи оподаткування – це потребує ґрунтовних аналітичних досліджень.

Сутність проблеми полягає у тім, що протягом усіх років незалежності в Україні спостерігається суттєвий вплив кваліфікованих трудових ресурсів. Зовнішня міграція відбувається як на тимчасовій основі, так і на постійній, коли людина змінює постійне місце свого помешкання. Цей чинник поряд з іншими (криза народжуваності, економічний спад, зубожіння населення) спричинює значне скорочення трудовий потенціал української економіки за роки незалежності. Якщо згідно з останнім переписом населення, що відбувся у СРСР у 1989 році, чисельність населення України становила 51,8 млн осіб, то згідно з даними Держкомстату України сьогодні ця цифра становить 46,4 млн осіб [13].

Статистичні дані про зовнішню міграцію та її динаміка вказують на те, що за період з 2000 по 2008 рік сукупний приріст трудового потенціалу України є від'ємною величиною (–100 тис. осіб). Лише за останні кілька років, а саме з 2005 року, спостерігається тенденція перевищення кількості тих, хто приїхав працювати в Україну, над кількістю тих, хто виїхав за кордон. Звичайно, що 100 тис. осіб критичним показником для трудового потенціалу України назвати важко, оскільки це становить близько 0,5 % працездатного населення України. Проте слід очікувати, що показник трудових мігрантів за кордон є значно вищим у зв'язку з тимчасовим або взагалі неофіційним працевлаштуванням на роботу поза межами України. Відповідно значна кількість їх доходів не обліковується, та з них не сплачуються податки у зв'язку з вищезазначеними причинами. Загальну кількість трудових мігрантів з України знов-таки можна оцінити лише непрямыми методами, одним з яких є показник грошових переказів в Україну з-за кордону (в англійській літературі – *remittance*).

За офіційними даними НБУ, за 2007 рік в Україну надійшло поточних трансфертів на загальну суму 4,6 млрд дол., а переказано за кордон – 516 млн дол. Збільшення надходжень відбувалося переважно за рахунок приватних переказів. Сальдо трансфертів за 2007 рік склалося додатним у розмірі 4,1 млрд дол. [14].

За результатами декларування іноземних доходів, отриманих громадянами України у 2007 році, іноземний дохід у загальній сумі

задекларованого доходу за рік складає 3,4 %. Декларуються доходи, отримані у різноманітних видах діяльності, у різних країнах світу, зокрема отримані з-за кордону в іноземній валюті за банківською системою *Western Union* та інших, або одержані кошти з-за кордону на особисті рахунки [14]. Обсяги грошових переказів в цілому у світі у 1994 році становили близько 48 млрд дол., а у 2003 році – вже 114 млрд дол. [15, с. 3].

Обсяги грошових переказів між різними країнами світу зростають швидкими темпами. Цей процес зумовлений багатьма чинниками. Одним з основних є міжнародна міграція робочої сили, зумовлена процесами глобалізації. У сучасному світі люди отримують можливість обирати робоче місце незалежно від країни їх постійного місця проживання. Особливо це стосується висококваліфікованих робітників, на яких попит дуже високий у будь-якій економіці. Відповідно система оподаткування втрачає свій потенціал через відсутність можливості безпосередньо оподатковувати доходи таких робітників або їх грошові перекази.

Слід зазначити, що у сучасних умовах міграція робочої сили як вияв глобалізації зумовлена не лише вибором місця роботи, а й іншими чинниками, що спричиняє масове переміщення робітників між різними країнами. Зокрема важливими є чинники оподаткування, рівня тіньової економіки. Науковці зазначають певний парадоксальний факт, що запровадження високих соціальних стандартів для населення у країнах добробуту (*welfare state*) є важливим чинником, що приваблює значну кількість іммігрантів, зокрема низького рівня трудової кваліфікації [16].

Тенденція зростання мобільності робочої сили у світі поширюється на українську економіку й чистий вплив робочої сили за період 2000–2008 рр. обов'язково негативно позначається на сукупній пропозиції трудового ресурсу в державі. Деякі фахівці зазначають, що вже сьогодні в Україні спостерігається структурне безробіття, тобто існує дефіцит пропозиції за деякими видами економічної діяльності. Підсилює негативні наслідки трудової міграції в умовах глобалізації на економіку України також істотні масштаби неофіційного працевлаштування громадян нашої держави на роботу за кордоном. Значна кількість

громадян України, яку достеменно встановити сьогодні не може навіть Держкомстат, працюють у Західній Європі, особливо у суміжних до України державах на заході, а також на північному сході, зокрема у Російській Федерації.

Слід констатувати той факт, що в Україні існують умови для високого рівня мобільності робочої сили, що призводить до значних обсягів офіційної та неофіційної (на постійній чи тимчасовій основі) міграції за кордон. Ці робітники щорічно здійснюють значні обсяги грошових переказів в Україну, що має свій ефект, певні наслідки як на макроекономічному рівні, так й на рівні окремих суб'єктів господарювання чи фізичних осіб.

Макроекономічні наслідки подібних зовнішніх грошових інтервенцій важко передбачити. У науковій літературі з цього приводу зазначено, що результуючий вплив може бути як позитивним, так й негативним та/або неоднозначним. Це залежить від економічної політики країни, обставин часу, поточної економічної та політичної кон'юнктури [15, с. 43].

З одного боку, грошові перекази здатні збільшувати сукупний попит в економіці, її інвестиційний потенціал, тобто позитивно впливати на динаміку економічного розвитку країни. У цитованому дослідженні Світового банку безпосередньо зазначено, що «...податкові структури та реалізація оптимальної фіскальної та монетарної політики можуть відрізнитися поміж країнами, оскільки податки на споживання замість податків на працю надають державі можливість фінансувати свою діяльність з меншим рівнем деструктивного впливу на економічну діяльність, коли обсяги грошових переказів стають суттєвими» [15, с. 44].

З іншого боку, резиденти країни, яка отримує грошові перекази, здійснюють свою діяльність за кордоном або в межах країни, але на користь іноземних вигодонабувачів, що може призводити до зростання дефіциту робочої сили в економіці, структурного безробіття. У зв'язку з цим зменшується продуктивність праці, спотворюються стимули до адекватного рішення індивідуумів, які отримують грошові перекази, дилеми «праця – відпочинок».

Слід зазначити, що вплив міграції робочої сили на систему оподаткування країни може

мати й зворотний зв'язок. Оподаткування також впливає на рішення резидентів про місце працевлаштування, сплату чи ухилення від сплати податків, оптимізацію податкових платежів. Сучасні технології отримання доходів, податкова конкуренція між різними країнами створюють добрі передумови для абсолютно законної оптимізації податкових платежів резидентами різних країн.

Усвідомлення важливості цих обставин змушує вносити відповідні корективи до податкової політики та до системи оподаткування України. У Стратегії реформування податкової системи України, затвердженої Кабінетом Міністрів України, безпосередньо зазначено, що «трансформація податкових систем ряду європейських країн відбувається у напрямку перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва, передусім праці, на природні ресурси» [17].

Отже, вплив глобалізаційних процесів на систему оподаткування надзвичайно складний та неоднозначний за наслідками. У багатьох випадках наслідки глобалізації є негативними, оскільки в таких умовах відбувається «ерозія» бази оподаткування, а здатність податкових органів країн чітко слідувати тенденціям розвитку економічних, податкових відносин на національному чи міжнародному рівнях обмежена. Через дію цих чинників втрачається ефективність реалізації податкової політики країни. Здатність до міжнародної співпраці у сфері оподаткування є взагалі недостатньою.

Практика свідчить, що між країнами відбувається податкова конкуренція іноді за допомогою не зовсім адекватних засобів – нечесної (шкідливої) конкуренції на межі податкового демпінгу. При цьому таке згубне для економіки та системи державних фінансів змагання характерне не лише для малих країн, що розвиваються, як вияв їх слабкості, а й для провідних, розвинених країн світу як вияв їх сили.

Мінімізувати негативні наслідки такої конкуренції досить складно, оскільки статус політичної суверенності, незалежності абсолютної більшості країн світу зумовлює також наявність економічного й податкового суверенітету. Впливати на економічну політику незалежної держа-

ви можна лише в межах певних міжнародних конвенцій (приклад, угода СОТ у сфері торгівлі або Конвенція про створення Європейського Економічного Співтовариства), тобто опосередковано. Більшість подібних міжнародних угод мають рамковий характер. Тому за певної принциповості в обстоюванні власної економічної політики тієї чи іншої країни, непереборного бажання бути поза економічними блоками та союзами вплив міжнародної спільноти на зміст економічної політики є дуже обмеженим.

Якщо певна країна не знаходиться в економічній самоізоляції, податкова політика в умовах глобалізації набуває нових рис. Зокрема розширюється перелік цілей податкової політики за рахунок його доповнення такою важливою складовою, як необхідність створення конкурентних переваг діяльності суб'єктів господарювання (фізичних та юридичних осіб; резидентів та нерезидентів) в межах національної економіки.

Слід зазначити, що в умовах глобалізації втрачається ефективність реалізації такої важливої функції податків, як перерозподільна. Принаймні на початковому етапі глобалізації. Загальновідомо, що податки мають впливати на перерозподіл доходів у суспільстві, зменшуючи рівень стратифікації за доходами та відповідно споживанням. Ця нерівність за доходами в умовах глобальної економіки може бути класифікована за трьома основними рівнями: внутрішньодержавна, міжнародна та глобальна [15, с. 8]. За всіма рівнями відбувається певна втрата регулятивного потенціалу, оскільки на рівні внутрішньодержавної стратифікації втрата ефективності зумовлена внутрішніми та зовнішніми міграційними процесами, а на рівні міжнародному чи глобальному наявність цього недоліку зумовлена відсутністю ефективної системи прогресивного оподаткування. Понад те, ані теоретично, ані практично поки взагалі не доведено можливість її створення, адже в умовах інтеграції економік різних країн світу відбувається часткова втрата податкового суверенітету. Такі країни, звичайно, не копіюють податкові системи один до одного, проте їх функціонування підпорядковане єдиним цілям, принципам та критеріям створення [7, с. 54].

Зокрема в ЄС визначено такі цілі податкової політики (документ Комісії Європейських Спів-

товариств з назвою: «Податкова політика в ЄС – пріоритети на роки вперед»), що їх мають переслідувати всі країни-члени Союзу [18]:

- сприяння податкової політики ЄС досягненню цілей, визначених на Раді ЄС у Лісабоні, тобто стати найбільш конкурентоспроможною, динамічною та інтелектуально орієнтованою економікою світу шляхом сталого економічного розвитку, створення кращих робочих місць та досягнення більшого рівня соціальної єдності;
- подальше підтримання ефективного розвитку внутрішнього ринку, як до, так й після можливого географічного розширення ЄС, отримуючи усі можливі вигоди від його функціонування;
- сприяння довгостроковому зменшенню загального рівня податкового навантаження в ЄС зі збереженням здорового балансу між зменшенням податків, інвестиціями у суспільний сектор економіки та підтримкою фіскальної консолідації країн;
- посилення в ЄС системи економічного, соціального (на випадок безробіття), медичного, страхового, інноваційного, споживчого захисту та підтримання якісної політики розвитку, екологічного захисту та енергозбереження;
- підтримувати реформування Європейської моделі соціального розвитку.

Як бачимо, основою метою податкової політики в ЄС є досягнення цілей, встановлених на Раді країн ЄС у Лісабоні у 2000 році. Першочерговою метою є створення за допомогою податкової політики динамічно зростаючої конкурентоспроможної та інноваційноорієнтованої економіки ЄС. Це фактично означає створення таких умов функціонування суб'єктів господарювання, що сприяли б вирішенню цих завдань.

Висновки

Сучасна податкова політика в умовах глобалізації наповнюється новим змістом. Вона не повинна обмежуватися у часі, а має бути розрахована на довгострокову перспективу. Податкова політика не може бути самодостатньою у тому розумінні, що зорієнтована лише на внутрішні чинники, зумовлена лише внутрішнім детермінантами. Шлях до автаркії, як свідчить практика, у сучасному світі є утопічним. Від

такої самоізоляції та нехтування зовнішніми економічними реаліями та тенденціями програє передусім країна, яка підтримує такий режим.

Теорія та практика доводять, що процеси глобалізації справляють суттєвий вплив на систему оподаткування держави та податкову політику. З поширенням цих процесів зміни поглиблюватимуться, переходитимуть на якісно новий рівень, зачіпаючи всі складові системи оподаткування держави: адміністрування податків, структуру податкової системи, механізми запровадження податків, їх стягнення та, звичайно, зміст податкової політики.

Важливою ознакою сучасного світу є висока мобільність чинників виробництва, що у багатьох країнах світу є важливими об'єктами оподаткування. У такий спосіб податкова політика стає вагомим чинником конкурентної боротьби за обмежені виробничі ресурси, а тому вимоги до її змісту та якості стають дедалі підвищуються. У сучасному світі лише та держава, яка зможе сформувати та реалізовувати несутеречливу, прозору та конкурентну (привабливу для економічних агентів) податкову політику, отримає вигоди та переваги від зростання масштабів глобалізації.

Список використаних джерел

1. Razin A. International Tax Competition and Gains From Tax Harmonization / A. Razin, E. Sadka // NBER Working Paper. – 1989. – № 152. – 25 p.
2. Tanzi V. Taxation in an Integrating World / V. Tanzi. – Washington D.C.: Brookings, 1995. – 235 p.
3. Tanzi V. Globalization, Tax Competition and the Future of Tax System // *Steuersysteme der Zukunft* / Ed. by Gerold Krause-Junk / V. Tanzi. – Berlin: Dunker & Humblot. – 1996. – P. 11–27.
4. Дернберг Р. Л. Международное налогообложение / Р. Л. Дернберг. – М. : ЮНИТИ; Будапешт : COLPI, 1997. – 156 с.
5. Крисоватий А. І. Глобалізація податкової політики в контексті економічної інтеграції України в Європейський Союз / А. І. Крисоватий // Вісник Тернопільської академії народного господарства. Спец. випуск «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський

Союз: глобалізація і нова економіка – наслідки для Європи і України». – Ялта–Форос, 2002. – С. 80–84.

6. *Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри* / С.І. Юрій, Є. В. Васильєва та ін. ; за ред. С.І. Юрія, Є. В. Васильєва. – К. : Знання, 2007. – 595 с.

7. *Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи* : [моногр.] / П. В. Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С. Варналій та ін. ; за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2008. – 675 с.

8. *Режим доступу до ресурсу* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2008/pr08271.htm>.

9. Tanzi V. Globalization, Technological Developments and Work of Fiscal Termites / V. Tanzi // IMF Working Papers. – 2000. – November. – WP/00/181. – 23 p.

10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Дело_ЮКОСа.

11. Щекин Д. М. Налоговое право государств – участников СНГ (общая модель) : учебн. пособие / Щекин Д. М.: / под ред. С. Г. Пепеляева – М. : Статут, 2008. – 412 с.

12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=149701&cat_id=45661

13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

15. *World of Work Report 2008. Income Inequality in the Age of Financial Globalization* / International Labor Organization. – 2008. – 178 p. – (Preprint Edition).

16. Cohen A., The Skill Composition of Immigrants and the Generosity of the Welfare State: Free vs. Policy-Controlled Migration / A. Cohen., A. Razin // NBER Working Paper. – 2008. – October. – W14459. – 37 p.

17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=134012&cat_id=134011.

18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.